

ATJÈH

ALGEMEEN SAMENVATTEND OVERZICHT VAN LAND
EN VOLK VAN ATJÈH EN ONDERHOORIGHEDEN

DOOR

J. KREEMER

Archivaris van het Atjèh Instituut.

EERSTE DEEL.

N. V. BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN E. J. BRILL, LEIDEN

1922.

Uit deze oude berichten, die met veel andere dergelijke te vermeerderen zouden zijn, blijkt wel — hoezeer zij soms het kenmerk mogen dragen van door de kinderlijke phantasie van de reizigers in die dagen te zijn gekleurd — dat van ouds ook olifanten in tammen staat in Atjèh bekend zijn geweest. Met het tanen van den uiterlijken luister van het Soeltanshof, verdwenen ook deze dieren uit de omgeving van den vorst en Ritter, die in 1837 Atjèh bezocht, kon slechts getuigen, dat toen geen van hen meer aldaar aanwezig was. „Het bestaan derzelve” — zóó schreef hij — „is, om zoo te zeggen, den Atjinezen een raadsel geworden en den laatsten tammen olifant, die in het bezit was van den Sultan, heeft Pangaliema Poeliam naar zijn verblijf in de binnenlanden medegenomen, omdat er te Atjin geene zorg genoeg voor gedragen, het dier geheel verwaarloosd werd”¹⁾.

In later jaren zijn er opnieuw tamme olifanten in Atjèh verschenen, maar toen ten behoeve van de militaire transporten in het gewest²⁾. Reeds in de jaren 1880—1881 werden proeven genomen met uitheemsche olifanten als draagdieren, maar in 1882 werden deze proeven als mislukt beschouwd en mitsdien gestaakt. In 1906 en volgende jaren werd opnieuw een aanvang gemaakt met het africhten en in dienst stellen van olifanten, maar ditmaal van exemplaren in Atjèh zelve gevangen en getemd. Nu luidde het oordeel omtrent hun practische bruikbaarheid alleszins gunstig. In 1913 werden deze dieren naar Lam Meulò vervoerd, om het transport naar Tangsé en de nog Zuidelijker gelegen militaire post te Geumpang te bedienen. In 1916 werden een viertal dieren voor dit vervoer gebruikt en waren te Koeta Radja 6 olifanten in opleiding. De dressuur is toevertrouwd aan militair personeel van den trein, bijgestaan door dwangarbeiders.

Een andere kolos onder de landdieren is de neushoorn (*badeuë*^e, G, Alas, Mal.: *bada*^e). Volgens Volz komen zoowel de éénhoornige als de tweehoornige op Soematra voor³⁾. Of de eerste ook in Atjèh wordt aangetroffen, is onzeker. De dieren leven eenzaam of hoogstens paarsgewijs in het dichtst van het woud. Ze zijn betrekkelijk zeldzaam. Volz vond hen vooral op de Noordelijke hellingen van den Goudberg, het dorado voor groot wild (Volz t. a. p. blz. 372). De hoorn (*soemboe*) wordt in geringe hoeveelheid naar Pinang uitgevoerd; de prijs van één hoorn varieert ongeveer van f 30—f 50, de geheel witte soort is echter veel kostbaarder. Het artikel wordt uitsluitend door Chineezers opgekocht.

7. Herkauwende dieren.

Tot de familie der Dwerg-Muskusdieren, die tot de kleinste herkauwers behoren, en o. a. gekenmerkt zijn door het gemis van hoorns en door de

1) W. L. Ritter: Indische herinneringen enz. (1843) p. 226. Zie ook: A. J. A. Gerlach: Atjih en de Atjinezen p. 21.

2) Vgl. over het onderstaande uitvoerig C. Lulofs: Het gebruik van olifanten in Atjèh, p. 184 vg., verder: Olifanten in militairen dienst op Atjèh, in het weekblad Het Leven jg. 1916 p. 1341 vg. en eindelijk nog: G. E. Visscher's causerie over „Het gebruik van olifanten op Atjèh.”

3) Marsden vermeldt ook, dat de éénhoornige soort op Soematra voorkomt (3e ed. van zijn History of Sumatra p. 116). Volgens de Encycl. v. N. I. (2e dr.) i. v. *neushoorn* zou de tweehoornige soort op Soematra en de éénhoornige op Java thuis zijn.